

Verantwoording bij de richtlijn

Uithuisplaatsing en terugplaatsing

Dreigende uithuisplaatsing in crisissituaties

November 2024

Richtlijnen jeugdhulp en jeugdbescherming

www.richtlijnenjeugdhulp.nl

Inhoudsopgave

Proces.....	3
1. Definitie van crisis en typen crisis	3
2. Een crisis, en dan?	3
3. Uithuisplaatsing in een crisissituatie voorkomen.....	4
4. Van crisishulpverlening naar reguliere hulpverlening	8

Proces

Vorbereiding

Het Nederlands Jeugdinstituut (NJI) heeft met een vragenlijst die uitgezet is onder de lezers van de richtlijnen nieuwsbrief, geïnventariseerd welke actualisatie nodig is voor de richtlijn Crisisplaatsing. Samen met de herzieningswerkgroep is een afweging gemaakt waarop de actualisatie zich zou richten. Bij de herziening is nadrukkelijk de wens neergelegd dat de richtlijn Crisisplaatsing een onderdeel wordt van de richtlijn Uithuisplaatsing en terugplaatsing. Dat betekende ook dat de aanbevelingen voor crisisplaatsing nauw zouden aansluiten bij de visie die al in de richtlijn Uithuisplaatsing en terugplaatsing is uiteen gezet, namelijk met duidelijk focus op het voorkomen van uithuisplaatsing vanwege de schadelijkheid daarvan. Daarbij is besloten te spreken van de module “dreigende uithuisplaatsing in een crisissituatie” in plaats van “richtlijn Crisisplaatsing”.

Het NJI heeft De Haagse Hogeschool (HHS) opdracht gegeven de herziening uit te voeren. Cora Bartelink (HHS) heeft dit in nauwe samenwerking met Els Mourits (NJI) uitgevoerd.

Raadpleging herzieningswerkgroep

De bestaande herzieningswerkgroep van de richtlijn Uithuisplaatsing en terugplaatsing is benut voor het actualiseren van de richtlijn Crisisplaatsing. De werkgroep is drie keer bij elkaar geweest. Zij heeft meegedacht over de belangrijkste aandachtspunten voor de herziening en feedback gegeven op concept teksten.

Afstemming met werkgroep Zorgstandaard Crisis jeugdzorg van AKWA

Tegelijkertijd met de herziening van de richtlijn Crisisplaatsing liep een traject om een module voor acute jeugdhulp te ontwikkelen, waarin aanbevelingen worden gedaan voor het handelen van professionals in crisissituaties in jeugd- en opvoedhulp, jeugd-ggz en gehandicaptenzorg. Er heeft afstemming over definities en werkwijze plaatsgevonden, zodat de richtlijn en zorgstandaard op één lijn met elkaar zijn.

1. Definitie van crisis en typen crisis

Er is afstemming geweest over de definitie van crisis met de werkgroep Crisis jeugdzorg van AKWA. Dit heeft niet tot wijzigingen in de definitie en typen van crisis geleid.

2. Een crisis, en dan?

De vijf kernvragen die de jeugdprofessional aan de melder stelt, zijn geformuleerd in navolging van het landelijk project Veiligheid voorop, dat gericht is op het verbeteren van de samenwerking tussen de zorg en strafketen bij acute onveiligheid, en afgestemd met de werkgroep Crisis jeugdzorg.

In afstemming met de werkgroep Crisis jeugdzorg van AKWA is het inschatten van veiligheid verbreed van veiligheid van kinderen in het gezin naar veiligheid van kinderen en gezinnen in brede zin. In de AKWA-werkgroep zijn ook twee checklists gekozen die passen bij deze verbreding van het begrip veiligheid. De ene is een checklist voor het inschatten van het risico op zelfdoding. De andere is een checklist om in te schatten of een ouder of kind een gevaar voor zijn of haar omgeving is (agressie).

Beide checklists zijn beknopt en eenvoudig te gebruiken, wat aansluit bij de behoeften van professionals die handelen in een crisissituatie.

3. Uithuisplaatsing in een crisissituatie voorkomen

Er is een uitgebreide literatuurstudie gedaan om de meest recente wetenschappelijke inzichten op te halen. De search is uitgevoerd door Andrea Willems (Nji). Hoewel uit deze search diverse recente publicaties naar voren komen, laten deze geen nieuwe inzichten in crisishulpverlening zien. Hieronder beschrijven we de search en de uitkomsten daarvan.

Daarnaast is het overzicht met interventies aangevuld op basis van de expertise van de werkgroep. Daarbij was de nadrukkelijke wens vanuit de werkgroep dat interventie die niet in de Databank Effectieve Jeugdinterventies zijn opgenomen, in de richtlijn genoemd worden. Dit omdat het aantal erkende interventies zeer klein is, terwijl er in het land wel diverse interventies zijn die sterk lijken op de erkende interventies. De erkende interventies zijn op veel plekken in het land niet beschikbaar.

Literatuursearch

De volgende search is uitgevoerd in PsycInfo.

#	Query	Results from 29 May 2023
1	(crisis or crisis intervention).mp. or exp Crisis Intervention/ [mp=title, abstract, heading word, table of contents, key concepts, original title, tests & measures, mesh word]	52,137
2	(decision-making or measurement or assessment).mp. [mp=title, abstract, heading word, table of contents, key concepts, original title, tests & measures, mesh word]	779,492
3	(out of home or out of home placement or out of home care or alternative care or home removal).mp. [mp=title, abstract, heading word, table of contents, key concepts, original title, tests & measures, mesh word]	3,299
4	(child* or youth* or young person* or adolescent*).mp. [mp=title, abstract, heading word, table of contents, key concepts, original title, tests & measures, mesh word]	1,210,245
5	emergency.mp.	35,727
6	1 and 2 and 4	1,961
7	limit 6 to (english language and yr="2011 - 2023")	872
8	1 and 3 and 4	85
9	limit 8 to (english language and yr="2011 - 2023")	45
10	(systematic review or meta analysis or meta-analysis).mp. [mp=title, abstract, heading word, table of contents, key concepts, original title, tests & measures, mesh word]	72,489
11	2 and 3 and 4	598
12	limit 11 to (english language and yr="2011 - 2023")	354
13	3 and 4 and 5	30
14	limit 13 to (english language and yr="2011 - 2023")	14
15	1 and 2 and 3	16
16	limit 15 to (english language and yr="2011 - 2023")	9
17	2 and 3 and 5	6
18	limit 17 to (english language and yr="2011 - 2023")	5

19	1 and 2	7,422
20	limit 19 to (english language and yr="2011 - 2023")	3,867
21	limit 20 to (100 childhood or 200 adolescence)	484
22	limit 21 to "0110 peer-reviewed journal"	334

De volgende search is in Pubmed uitgevoerd:

Search: ((crisis OR crisis intervention) AND (out of home OR out of home placement OR out of home care OR alternative care OR home removal)) AND (decision-making or measurement or assessment) Filters: Meta-Analysis, Randomized Controlled Trial, Systematic Review, English, Child: birth-18 years, from 2011/1/1 - 2023/5/9

Daarna zijn titels en abstract gescreend op basis van de volgende criteria:

- Focus van het artikel ligt op hulpverlening in een crisissituatie in gezinnen;
- Het artikel rapporteert over een effectstudie naar hulpverlening in een crisissituatie in gezinnen.

Dat heeft geresulteerd in zeven nieuwe studie die gebruikt zijn ter onderbouwing van de richtlijn.

Hieronder zijn de referenties en een beknopte samenvatting met inzichten uit deze studies te vinden.

Nederlandse literatuur

- Damen, H., & Veerman, J. W. (2013). Voorkomen van uithuisplaatsing bij Families First door behandelingsgetrouw handelen. *Kind & Adolescent, 34*, 147-164.
Dit onderzoek gaat na of Families First tot betere uitkomsten leidt wanneer hulpverleners meer en beter volgens het model handelen (getrouwheidshypothese). De onderzoekers analyseren behandelgegevens van 4493 gezinnen die FF hebben ontvangen tussen 2003 en 2010 en gaan na in hoeverre de behandeling aan 12 van tevoren gedefinieerde aspecten voldoet. Tien daarvan vormen een indicatie voor behandelingsgetrouwheid. De resultaten laten zien dat 94% van de doelgroep voldoet aan de indicatiecriteria van FF, namelijk (1) er is een acute crisis waarbij (2) een uithuisplaatsing dreigt. De behandelingsgetrouwheid is groot (86%). In 88% van de situaties is een uithuisplaatsing bij afsluiting van de behandeling voorkomen. De getrouwheidshypothese wordt bevestigd, echter met als belangrijke kanttekening dat de behandelingsaspecten Beschikbaarheid (= 1/3 deel van de face-to-face contacten met het gezin vindt plaats buiten kantoortijd), Begeleiding (= teamleider overlegt minimaal één keer per week in individuele werkbegeleiding met de gezinswerker over het in behandeling zijnde gezin) en Betrokkenheid van de plaatser (= plaatser is gedurende de behandeling op minimaal twee momenten aanwezig) pas een (positieve) invloed op het voorkomen van uithuisplaatsing kunnen uitoefenen als eerst en volledig is voldaan aan een groep behandelingsaspecten die bestaat uit Specificiteit (= minimaal de helft van de uitgevoerde technieken is specifiek, conform FF handleiding), Tussenevaluatie (= gezinswerker evalueert uiterlijk op dag 16 met gezin de doelen die op dag 3 zijn opgesteld en formuleert evt. nieuwe doelen met het gezin), Duur (= behandeling die conform hulpplan wordt afgesloten, duurt max. 31 dagen) en Doelevaluatie (= bij afsluiting worden de doelen die op dag 3 en bij tussenevaluatie zijn geformuleerd, geëvalueerd door gezinswerker en gezinsleden). Bovendien blijken drie van de twaalf behandelingsaspecten géén (Snelheid [= binnen 24 uur na acceptatie face-to-face contact] en Doelgerichtheid [=in eerste drie dagen na face-to-face contact worden doelen gesteld met een gezinslid]) of zelfs een negatieve invloed (Intensiteit = minimaal 7 uur per week hulp verleend in face-to-face contacten) te hebben op het voorkomen van uithuisplaatsing. De negatieve invloed van

Intensiteit is opvallend en komt mogelijk doordat in gezinnen waar duidelijk is dat er een uithuisplaatsing meer uren worden ingezet om die uithuisplaatsing toch nog te proberen te voorkomen.

- De Meyer, R. E., Philipsen, M. H. L., Damen, H. R., & Veerman, J. W. (2020). Kunnen ambulante interventies uithuisplaatsingen in de jeugdhulp voorkomen? Evaluatie van de interventie Ambulante spoedhulp. *Orthopedagogiek: Onderzoek en Praktijk*, 59, 306-324. [Kunnen ambulante interventies uithuisplaatsingen in de jeugdhulp... \(2020\) | www.narcis.nl](#)
De Meyer en collega's gaan na of Ambulante Spoedhulp succesvol in het voorkomen van een uithuisplaatsing in crisissituaties en of vaker toepassen van werkzame elementen tot groter succes leiden. Daarvoor zijn geregistreerde gegevens over de uitvoeringskwaliteit en de uitkomsten van ASH van 6261 gezinnen in de periode 2013 t/m 2019 gebruikt. Er werd gemiddeld aan 92% van de elf uitvoeringscriteria werd voldaan. Gemiddeld werd ook aan 86% van de drie uitkomstcriteria voldaan. Indien het hulpverleningsproces aan zes of meer uitvoeringscriteria had voldaan, nam voor ieder volgend uitvoeringscriterium dat tijdens de hulp werd behaald de kans op het bereiken van een positieve uitkomst significant toe. Een positieve uitkomst betekende dat gezinnen minimaal twee van de drie uitkomstcriteria (crisis opgeheven, veiligheid gewaarborgd, basisroutines hersteld) hadden bereikt. De uitvoeringscriteria 'zicht op de veiligheid in het gezin' en 'het evalueren van tussentijdse doelen' bleken de grootste invloed te hebben op het behalen van een positieve uitkomst. Een positieve uitkomst leidde ook tot een drie keer kleinere kans op een advies voor uithuisplaatsing.

Buitenlands onderzoek

- Bezeczyk, Zoe, El-Banna, Asmaa, Petrou, Stavros, Kemp, Alison, Scourfield, Jonathan, Forrester, Donald, et al. (2020). Intensive family preservation services to prevent out-of-home placement of children: A systematic review and meta-analysis. *Child Abuse & Neglect*, 102 <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2020.104394>
Een systematische review en meta-analyse van onderzoek naar intensieve gezinscrisisinterventies ter voorkoming van uithuisplaatsing (Intensive Family Preservation Services; IFPS). 37 artikelen, over 33 studies, zijn in het onderzoek meegenomen. IFPS blijken effectief in het voorkomen van uithuisplaatsing tot twee jaar na de interventie.
- Cornelis, J., Barakat, A., Blankers, M., Peen, J., Lommerse, N., Eikelenboom, M., . . . Dekker, J. (2022). The effectiveness of intensive home treatment as a substitute for hospital admission in acute psychiatric crisis resolution in the Netherlands: a two-centre Zelen double-consent randomised controlled trial. *Lancet Psychiatry*, 9(8), 625-635. [https://doi.org/10.1016/s2215-0366\(22\)00187-0](https://doi.org/10.1016/s2215-0366(22)00187-0)
Cornelis en collega's onderzochten de effectiviteit van intensieve thuishulp bij een acute psychiatrische crisis bij volwassenen. Die behandeling vergeleken zij met care-as-usual (psychiatrische opname). Zij concluderen dat de intensieve thuishulp een veilige en effectieve gedeeltelijke vervanging was van opname. Intensieve thuishulp zorgde voor een afname van het aantal opnamedagen, terwijl de klinische resultaten, cliënttevredenheid en negatieve gebeurtenissen (vooral suicidepogingen) gelijk bleven.
- Hall, C.S. (2013). Youth and Family-Based In-Home Services Program in Tennessee: Factors for Success. East Tennessee State University (PhD dissertation).
Hall onderzocht factoren die de kans op uithuisplaatsing na een intensief thuishulp programma

vergroten. Uit het onderzoek blijkt dat alleen leeftijd hierbij een rol speelt. Jongeren boven de twaalf jaar hebben een grotere kans om alsnog uithuisgeplaatst te worden.

- Hasselberg, Nina, Grawe, Rolf W, Johnson, Sonia, Saltyte-Benth, Jurate & Ruud, Torleif. (2013). Psychiatric admissions from crisis resolution teams in Norway: A prospective multicentre study. BMC Psychiatry, 13 <https://doi.org/10.1186/1471-244X-13-117>
Hasselberg en collega's onderzochten prospectief hoeveel patiënten met psychiatrische crisis vanuit een crisisinterventieteam voor opname doorverwezen werden. Daarbij onderzochten ze patiënten van acht verschillende teams. Ze concludeerden dat er grote verschillen waren tussen de teams in het aantal patiënten dat zij verwezen voor opname. Daarbij bleek dat teams die ook buiten kantooruren beschikbaar waren, minder vaak voor opname door te verwijzen dan teams die alleen in kantooruren beschikbaar waren. Patiënten met een psychose, matig risico op suïcide en een eerdere geschiedenis van opnames hadden een groter risico op opname.
- Lee, B. R., Ebesutani, C., Kolivoski, K. M., Becker, K. D., Lindsey, M. A., Brandt, N. E., ... & Barth, R. P. (2014). Program and practice elements for placement prevention: a review of interventions and their effectiveness in promoting home-based care. American Journal of Orthopsychiatry, 84(3), 244. <https://doi.org/https://dx.doi.org/10.1037/h0099811> (Special Section: Residential Care and Treatment of Children and Adolescents: Current Issues in the United States and Abroad.)

Lee en collega's onderzochten met een systematische review welke elementen programma's ter preventie van uithuisplaatsing hebben. Zij hadden daarbij twee onderzoeksvragen:

1. Wat zijn de praktijkelementen en programma elementen die het vaakst gevonden worden in effectieve interventies voor preventie van uithuisplaatsing.
2. Wat zijn de effectgroottes van interventies die deze praktijk- en programma elementen gebruiken, specifiek voor uitkomsten die gaan over preventie van uithuisplaatsing?

Zij vonden negen programma elementen die met het voorkomen van uithuisplaatsing werden geassocieerd:

- Integrale benadering (ecologische focus, casemanagement en uitvoerder die meerdere rollen kan hebben)
- Toegankelijkheid van de interventie (flexibele afspraken, goed bereikbare locaties, 24/7 bereikbaarheid)
- Voortgangsmontoring
- Programma integriteit

Daarnaast vonden zij elf praktijkelementen gericht op jeugd, elf gericht op de opvoeder en vijf gericht op het gezin die met effectieve programma's geassocieerd werden. Op jeugd gerichte praktijkelementen waren:

- Woedebeheersing
- Assessment
- Functionele analyse
- Doelen stellen
- Exposure
- Crisis hulp gericht op ontwikkelen van vaardigheden om psychische problemen te minimaliseren of mee om te gaan
- Individuele therapie
- Probleemoplossing

- Voortgangsmonitoring
- Toezicht
- Vertrouwensrelatie met hulpverlener

Op opvoeders gerichte praktijkelementen waren:

- Cognitieve technieken
- Aanleren van vaardigheden om instructies te geven
- Training en oefeningen om vaardigheden te generaliseren
- Huwelijkstherapie
- Monitoring
- Training om kinderen en jongeren negatieve consequenties van slechte beslissingen of ongewenst gedrag te laten ervaren
- Waardering van gewenst gedrag
- Probleemoplossing
- Belonen
- Sociaal netwerk

Gezinsgerichte praktijkelementen waren:

- Communicatievaardigheden
- Gezinsassessment
- Gezinstherapie
- Doelen stellen
- Sociaal netwerk

4. Van crisishulpverlening naar reguliere hulpverlening

Er is een nieuwe paragraaf toegevoegd op verzoek van de werkgroep om jeugdprofessionals te ondersteunen bij de stap van crisishulpverlening naar reguliere hulpverlening. Deze paragraaf maakt jeugdprofessionals daar bewust van en verwijst naar relevante andere hoofdstukken van de richtlijn Uithuisplaatsing en terugplaatsing en naar de richtlijn Samen met ouders en jeugdige beslissen over passende hulp.

Colofon

De module is ontwikkeld door het Nederlands Jeugdinstituut (NJI) in samenwerking met de Haagse Hogeschool. Het ontwikkelen, herzien en implementeren van richtlijnen voor jeugdprofessionals vindt plaats in het kader van het Meerjarenplan Richtlijnen Jeugd, opgesteld door het Nederlands Jeugdinstituut, de Beroepsvereniging van Professionals in Sociaal Werk (BPSW), het Nederlands Instituut van Psychologen (NIP) en de Nederlandse Vereniging van Pedagogen en Onderwijskundigen (NVO). Zie voor meer informatie: www.richtlijnenjeugdhulp.nl.

Auteurs

Cora Bartelink
Els Mourits

Herzieningswerkgroep

Els Mourits (voorzitter)
Cora Bartelink
Xarva Brandenburg
Martine Brouwer
Peter Dijkshoorn
Gladys Fanoiki
Arjan de Haan
Evelien Kroeze
Martine Noordegraaf
Sandra Pantelić
Léon van Sasse van IJsselt
Nienke Terlouw
Tineke Voogd

Ontwikkelwerkgroep

Cora Bartelink
Ingrid ten Berge
Harry van den Bosch
Mascha Kamphuis
Roland Koning
Jan Pieter Meijer
Ilona Meuwissen
Marieke van Oosteren
Kitty Rosenbrand
René van Vianen
Tjalling Zandberg

